

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO WPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Nazwa

ZESPÓŁ PAŁACOWO - PARKOWY

KLEMENSÓW

1063

2. Czas powstania

1744 - 1920

3. Miejscowość

8947
MICHAŁÓW
KLEMENSÓW

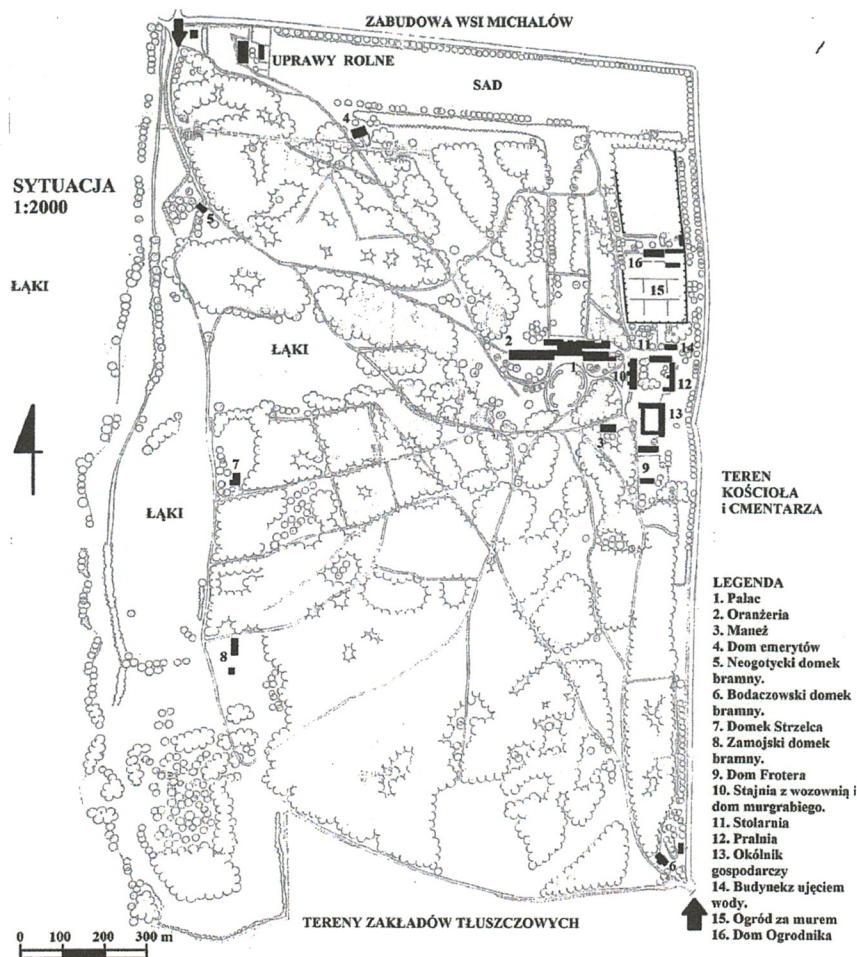
4. Adres - Klemensów

nr ewidencyjny działki 14, 46, 47, 48, 52, 53, 54, 55, 56,
57, 58, 59, 88.

nr księgi wieczystej

dla dz. nr 48

11. Materiały graficzne

5. Przynależność administracyjna

województwo lubelskie

powiat zamojski

gmina Sułów

6. Współrzędne geograficzne

N: 50°43'40.51" E: 23°1'49.59"

7. Poprzednie nazwy miejscowości

b/z

8. Właściciel i jego adres

Skarb Państwa

9. Użytkownik i jego adres

Starostwo Powiatowe
w Zamościu
22-400 Zamość ul. Przemysłowa 4

10. Formy ochrony

Wpis do rej. zabytków A/316 22.06.1956 i 10.05.1967

Zespół pałacowo-parkowy w Klemensowie powstał na gruntach, które Zamoyscy uzyskali drogą zamiany z zamojskimi franciszkanami w 1744 r., pierwotnymi właścicielami gruntów. Autorem projektu pałacu był Jan A. Bem, inżynier wojskowy pracujący w tym czasie dla ordynata Tomasza Antoniego Zamoyskiego. Natomiast pracami budowlanymi kierował Włoch Jan Columbani. Otaczający pałac barokowy ogród zaprojektował zapewne sam ordynat, zgodnie z zasadami wyłożonymi w napisanym przez siebie traktacie o sztuce ogrodowej i nawiązującymi do wzorów sztuki francuskiej. Nazwa zespołu jest wiązana z synem Tomasza Klemensem, zmarłym w wieku 20 lat VII ordynatem. W 1747 r. pałac ukończono, a zapewne wraz z nim ogród „wypoczynkowy” jak też zlokalizowany „za murem” ogród użytkowy. Istotny wpływ na kształt ogrodu miała żona ordynata Teresa z Michowskich, która organizowała całe przedsięwzięcie – zawierała kontrakty z architektami i wykonawcami, a także decydowała o doborze materiałów. Prace wykończeniowe w Klemensowie trwały do końca XVIII w., po czym wznowiono je po objęciu ordynacji przez Stanisława Kostkę w 1801 r. W tym czasie gotowy tylko parter pałacu i kilka pokoi na piętrze. Pod wpływem podróży ordynata do Anglii, drogi wokół pałacu obsadzono drzewami, przekomponowano ogród, wzniesiono domy ogrodnika i murgrabiego oraz nowe stajnie. W 1808 r. architekt Henryk Ittar sporządził projekty przebudowy już istniejących obiektów oraz budowy nowych budowli, jednak zrealizowano tylko nieliczne z nich m.in. w l. 1810-13 m.in. wzniesiono oranżerię, przedłużono pawilony oraz ogrodzono park murem. Analogiczna sytuacja miała miejsce w 1828 r., gdy z projektów Henryka Marconiego zrealizowano jedynie drobne przeróbki pałacu. Od roku 1837 widoczne jest zainwestowanie Stanisława Kostki w park krajobrazowy, w którym powstały: domek gotycki przy bramie Michalowskiej, domki wrotne przy gościńcach bodaczowskim i zamojskim (1842). Nieopodal domu murgrabiego wybudowano dom murowany d. szpital (potem stolarnia), dom frotera, chlewy, szopy oraz karczma i młyn na zach. krańcu parku. Kolejne zmiany nastąpiły, gdy ordynatem został Andrzej syn Stanisława – przekształcono gazon na owalny, zatarciu uległa prostokątna kwatera za pałacem i wprowadzono nowe nieregularne nasadzenia drzew. Przed 1870 r. wybudowano nowy, podwójny dom dla czeladzi, a także przebudowano bodaczowski domek bramny. Zainstalowano mechaniczne urządzenia do poboru wody, które umożliwiły utworzenie parterów ogrodowych oraz basenów na osi pałacu. W tym czasie Klemensów stał centrum życia gospodarczego regionu, tu przez kilka lat odbywały się zjazdy okolicznego ziemiaństwa. W 1889 r. Ordynację objął Maurycy Klemens, który wprowadził kolejne zmiany w zespole. Już trzy lata później przebudowano wg. projektu J.A. Szymańskiego stajnię z wozownią i mieszkaniem murgrabiego. W 1894 r. przekształcono taras ogrodowy, powiększono park w kierunku zach. kosztem drogi do Michalowa. Zmiany nie ominęły także parku, w którym wycięto część nieregularnych nasadzeń. W latach 1915-20, zlikwidowano parter gazonu, który obsadzono żywopłotem. W 1939 r. ordynatem został Jan, który mieszkał w Klemensowie do 1941 r., a następnie wyprowadził się do Zwierzyńca. Majątek przejęli Niemcy, którzy przekształcili go w ośrodek wypoczynkowy i szpital dla żołnierzy. Po II wojnie światowej pałac zaadaptowano na Dom Dziecka, a następnie na Państwowy Dom Pomocy Społecznej dla Dorosłych. Do 1966 r. parkiem opiekowały się franciszkanki, po czym przekazano go Państwowemu Gospodarstwu Rolnemu w Michalowie. Od 2009 r. pałac jest opuszczony.

Sytuacja: Zespół pałacowo-parkowy w Klemensowie znajduje się w pobliżu Bodaczowa, niewielkiej miejscowości położonej ok. 2,5 km na półn.-wsch. od Szczebrzeszyna, przy drodze krajowej nr 74 na odcinku Zamość i Szczebrzeszyn. Zlokalizowany jest na północnym krańcu wsi, poza zabudową. Od zachodu granicę zespołu wyznacza koryto rzeki Wieprz, od północy droga tzw. gościniec michalowski, za którą znajduje się zabudowa wsi Michalów, od wschodu pola uprawne, od południa ogrodzony teren należący do Zakładów Tłuszczowych w Bodaczowie. Do zespołu prowadzą dwa wjazdy od zachodu – z drogi prowadzącej przez przedmieście Szczebrzeszyna - Klemensów i tzw. bramę michalowska oraz od półn. wsch. z drogi Zamość - Szczebrzeszyn przez Bodaczów i tzw. bramę bodaczowską. Przy obu bramach znajdują się domy wrotne.

Kompozycja: Założenie pałacowo-parkowe w Klemensowie, mające charakter kompozycji zwartej i swobodnej, powstałej na planie zbliżonym do prostokąta, zostało zlokalizowane na wyniosłości tereny nad brzegiem Wieprza, jako dominanta krajobrazowa. Pierwotnie był to stosunkowo niewielki ogród w stylu francuskim, który na początku XIX stulecia przekształcono w rozległy park krajobrazowy typu „picturesque”. W centrum założenia znajduje się pałac z dwoma skrzydłami i pawilonami oraz oranżerią, poprzedzony podjazdem z owalnym gazonem otoczonym żywopłotem, z promieniście rozchodzącymi się osiami widokowymi. Za pałacem, w kierunku półn.-wsch. jest usytuowany „ogród użytkowy” otoczony ceglanym murem, centrum którego zajmuje „dom ogrodnika” z pocz. XIX w. Wydzielenie wysokim murem ogrodu, w którym hodowano rzadkie, delikatne rośliny, miało na celu ich ochronę przed zimnymi wiatrami. Za ogrodem jest zlokalizowany niewielki sad oraz szpaler topolowy, wyznaczający wschodnią granicę zespołu. Na wschód od pałacu położona jest część gospodarcza, skupiona wokół dwóch podwórz, z których jedno wyznaczają: stajnia z wozownią i mieszkaniem murgrabiego, stolarnia i pralnia, natomiast drugie składy opału oraz maneż. W tej części są także wzniesione: dom frotera oraz nieotynkowany, dom murowany. W południowej i zachodniej części założenia znajduje się park krajobrazowy o zróżnicowanych formach fizjograficznych (wąwozy, wyniesienia i obniżenia terenu), którego znaczne połacie zajmuje las, obsadzony na obrzeżach krzewami. Wnętrze parku jest pocięte drogami dojazdowymi, ścieżkami i alejkami, o miękkich, łagodnych liniach, ze szczególnym nasyceniem wokół budynków, a także rozległymi polanami z centralnie wyeksponowanymi pojedynczymi okazami starodrzewu, niekiedy użytkowanymi rolniczo. Pośród drzew posadowione są „zamojski domek wrotny” oraz domek strzelca, na półn.- zach. od nich wybudowano „dom emerytów”. Należy podkreślić, że wszystkie domy mieszkalne znajdujące się na terenie parku były otoczone niewielkimi ogródkami.

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
-	130 ha	Rezydencjonalne	nieużytkowane
18. Stan zachowania Stan zachowania obiektów w kartach szczegółowych. Zespół obecnie jest nieużytkowany, jego ogólny, obecny stan zachowania budzi wiele zastrzeżeń wynikających z braku bieżących remontów, braku ogrzewania pomieszczeń, dewastacji wynikającej z braku nadzoru.		19. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie Stopniowa destrukcja budynków wchodzących w skład zespołu, wynikająca z nieużytkowania ich. Wskazane jest przeprowadzenie kompleksowego remontu generalnego obiektu.	

20. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

21. Uwagi

22. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Bibliografia

1. Fijałkowski D., Kseniak M., Katalog parków woj. lubelskiego pow. Zamość. Opis Parku Klemensów, 1974, mps w pos. WUOZ D/Zamość.
2. Kubiak J. Klemensów, zespół pałacowo-parkowy. Studium historyczno-architektoniczne, Warszawa 1969, mps. W pos. WUOZ/Zamość
3. Nespiak D., Park w Klemensowie gmina Sułów województwo zamojskie, Zamość 1978, mps. w pos. WUOZ D/Zamość.
4. Kawalko D., Klemensów. Zespół pałacowo- parkowy. Zamość 1986.

24. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

Tekst Jacek Studziński lipiec 2012

plany, rysunki Jacek Studziński lipiec 2012

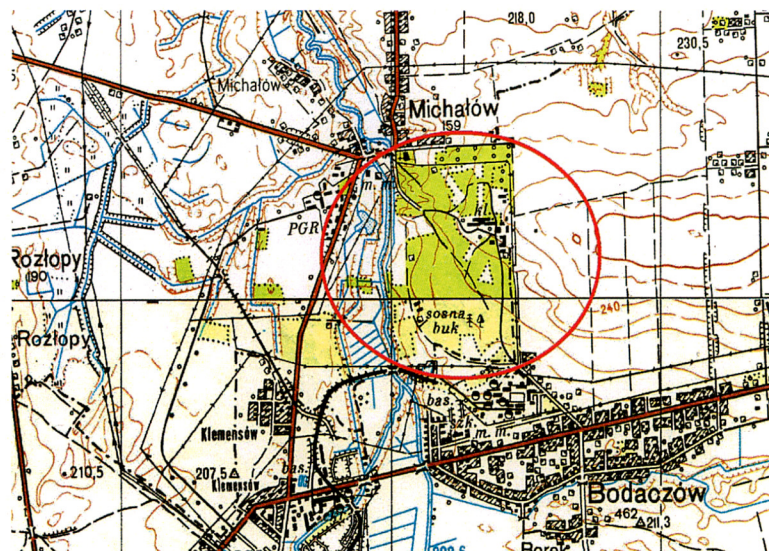
fotografie Jacek Studziński lipiec 2012

25. Źródła ikonograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania)

26. Załączniki

Zał. nr 1, 2, 3

1. Miejscowość	Klemensów	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY	6. Zawartość załącznika FOTOGRAFIE, ORIENTACJA
2. Gmina	Sułów		
3. Powiat	zamojski		
4. Województwo	lubelskie		

Spis fotografii:

1. Widok ogólny na zespół z drogi do Zamościa
2. Widok na pałac od południa
3. Oranżeria – widok od płd.wsch.
4. Maneż – widok od płn.
5. Dom emerytów – widok od płd.
6. Neogotycki domek bramny
7. Bodaczowski domek bramny
8. Dom murgrabiego ze stajnią i wozownią
9. D. stolarnia
10. Okólnik gospodarczy
11. Mur otaczający „Ogród za murem”
12. Widok na budynki gospodarcze od wsch.
13. Widok na wnętrze parkowe w środkowej części założenia
14. Otwarcie widokowe na dawne polany widokowe

1

2

3

4

5

1. Miejscowość	Klemensów	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY	6. Zawartość załącznika FOTOGRA
2. Gmina	Sułów		
3. Powiat	zamojski		
4. Województwo	lubelskie		

6

7

89

10

11

1. Miejscowość	Klemensów	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY	6. Zawartość załącznika FOTOGRAFIE,
2. Gmina	Sułów		
3. Powiat	zamojski		
4. Województwo	lubelskie		

12

12

13